

Európa következő állama a független Katalónia?

Nagy Sándor Gyula – Szabó Barnabás

A 2015. szeptember 27-én Katalóniában lezajlott tartományi parlamenti választások jó alkalmat szolgáltatnak arra, hogy áttekintést adjunk a katalán autonóm közösség aktuális politikai, társadalmi és gazdasági helyzetéről. A cikkben arra a kérdésre keressük a választ, hogy a függetlenségi törekvések milyen aktuálpolitikai, történelmi, jogi és gazdasági érvrendszerrel próbálják meg alátámasztani az elszakadást, és hogy annak mi az objektív valóság tartalma. Hipotézisünk, hogy Katalónia függetlenné válása negatív hatással lenne a régió gazdaságára – ez alól csak egy politikailag és jogilag rendezett (egy átlátható alkotmányreform keretében levezényelt) elszakadás jelenthetne kivételt. A „katalánkérdés” történelmi áttekintését követően megvizsgáljuk a katalán szeparatista mozgalom utóbbi években elért „eredményeit”, a 2015. szeptemberi tartományi választásokat, és elemezzük az esetleges függetlenné válás jogi implikációit és gazdasági hatásait.

The Catalan regional election gives us a good opportunity to have an overlook at the actual political, social and economic situation in the autonomous community. In the article we are analysing objectively the legal, historical and political aspects of the argumentation of the Catalan independence movement. Our hypothesis is that the separation, independization of Catalonia would have a negative impact on the regional economy, with the exception of a legally and politically well-established secession including a Spanish constitutional reform. After the historical review of the “Catalan question” we are analysing the “achievements” of the Catalan separatist movements, the election results of September 2015 and the possible legal and economic effects of a hypothetical independization.

* * *

A „katalánkérdés” semmiképpen sem új jelenség. A katalán nacionalizmus a nemzeti mítoszok felépítésénél általában tapasztalható túlzásokkal, de nem történelmi alap nélkül vezeti vissza az Ibériai-félsziget más politikai, jogi, kulturális és nyelvi közösségeitől elkülöníthető Katalónia történetét egészen a Római Birodalom bukása utáni időszakra.

A mai Katalónia hozzávetőleges térsége a Frank Birodalomnak a mórok ellen vívott háborúi idején kezdett szert tenni önállóan is értelmezhető területi identitásra: a két háborús fél által birtokolt földek közötti ütközőzónaként létrejött örgrófságok (*Marca Hispanica*) keleti régiói a 10. században egyesültek a frank király egyik vazallusának, Barcelona grófjának uralma alatt. A Barcelonai

Grófság 1137-ben lépett dinasztikus unióra az Aragóniai Korona országaival, így a mai Katalónia területe is részévé vált a középkor egyik legsikeresebb mediterrán birodalmának, amely az Ibériai-félsziget keleti tartományai és a Baleár-szigetek mellett dél-itáliai területeket is magában foglalt, sőt a legnagyobb kiterjedése idején egészen Hellászig nyúlt. Az egyesülés azonban nem jelentette a különálló jogi rezsim és politikai intézményrendszer feladását: a mai katalán kormány, a *Generalitat* első elnökét, Berenguer de Cruïllest 1359-ben választották meg a katalán rendek.¹

A középkor végét, illetve a felfedezések korát Katalónia már egy másik dinasztikus konglomerátum részeként érte meg: Kasztíliai Izabella és Aragóniai Ferdinánd 1479-ben kötött házassága, melyre ma az egységes Spanyolország létrejöttének első lépéseként tekintünk, a katolikus uralkodók (*Reyes Católicos*) uralma alatt egyesítette az Ibériai-félsziget Portugálián kívüli részét. A dinasztikus unió azonban sokáig nem jelentett egységesített kormányzást: az Aragóniai Korona országai (így Katalónia is) megőrizhették – ha nem is a függetlenségüket, de a feudalizmus idejéből átörökített – széles körű önállóságot biztosító jogi-politikai intézményrendszerüket. Részben ennek a következménye Aragónia kereskedőbirodalmának a hanyatlása is: miközben Amerika felfedezésével a világkereskedelem az Atlanti-óceán térségében bontakozott ki, az új szerzeményeket következetesen Kasztília nevében vették birtokba a konkvisztádorok. Katalónia

később a sok közül az egyik színfoltja lett a spanyol és az osztrák Habsburg-területeket az uralma alatt egyesítő V. Károly német-római császár² elképesztően heterogén birodalmának.

Katalóniának saját identitással rendelkező területi, jogi és politikai entitásként akkor kezdődtek a gondjai, amikor a Károly császár lemondása után két dinasztikaként tovább uralkodó Habsburg-család spanyol ága II. Károly 1700-ban bekövetkezett halálával kihalt. Az azt követő közel másfél évtizedes háborúskodásban – amely spanyol örökösödési háborúként került be a történelmi köztudatba, és amelyet valamennyi európai hatalom a saját érdekeinek megfelelően igyekezett befolyásolni – Katalónia a Habsburg jelölt, Károly főherceg trónigényét támogató oldalon küzdött. A katalán rendek abban bíztak, hogy általa megtarthatják a meglévő kiváltságait – nem úgy, mint a Bourbon-ház központosító törekvéseivel szemben. Amikor azonban 1711-ben a főherceg VI. Károlyként német-római császár, III. Károlyként pedig magyar király lett, a nagyhatalmakban felelevenedett a Habsburg-területek újraegyesítésének a réme, így alkalmasint elfogadták a kisebbik rosszat, vagyis XIV. Lajos francia király unokájának, Fülöpnek a trónigényét – a francia és spanyol korona egyesítésének tilalmával.

Katalónia az utolsó pillanatig küzdött a Bourbon jelölt ellen; V. Fülöp király végül 1714. szeptember 11-én, több mint egyéves ostrom után vette be Barcelonát. Ez a nap a katalánok nemzeti ünnepe lett, mert máig a „szabadságuk” elvesztéseként

emlékeznek rá. A kor kormányzási ideáljának tekintett abszolútizmus kiépítése és Katalónia engedetlenségének megtorlása az egységes Spanyol Királyság létrejöttéhez, Katalónia rendi, politikai, jogi és kulturális különállásának felszámolásához vezetett. Az abszolút monarchia központja Madrid, hivatalos nyelve a kasztíliai lett, noha „a [katalóniai] népesség nagy része nem értette azt”.³

Katalónia egészen a 19. századig nem nyerte vissza a saját identitásába vetett hitét, akkor azonban, a spanyol gyarmatbirodalom felmorzsolódásával párhuzamosan, az Ibéria-félsziget legiparosodottabb és legmodernebb régiójává vált. A gazdasági fellendülés biztos hátteret teremtett a kulturális újjászületés (*Renaixença*) programjának és a katalán identitás útkezesésének. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a második köztársaság kikiáltása után a republikánus kormány beleegyezett Katalónia első autonómiastatútumának (*Estatut d'Autonomia*) 1932-es életbelépéséhez és a *Generalitat* helyreállításához.

A katalán autonómia éltetőinek öröme azonban nem tartott sokáig: a köztársaságot néhány év múltán elemészttette a polgárháború, amelyből 1939-ben a Francisco Franco tábornok vezette monarchisták kerültek ki győztesen. Bár a tábornok nem hívta vissza az országba az uralkodót, a nevével fémjelzett diktatúra a monarchia leglátványosabb szimbólumait felhasználva építette ki a fasizmus-hoz hasonlítható korporatív rendszerét, melynek alapvető ideológiája az egységes (spanyol) nemzet egységes (madridi)

kormányzása volt, felidézve a két évszázaddal korábbi abszolútizmus hagyományait. Bármiféle tartományi önállóság, így Katalóniáé is, veszélyt jelentett a teljes centralizációra, így a Franco-rezsim a lehető legteljesebben elfojtotta azokat.⁴ A köztársasági Katalónia számos vezetőjét, köztük a *Generalitat* nemzeti hőssé vált elnökét, Lluís Companyst kivégezték, a katalán kormány száműzetésbe kényszerült, a katalán nyelv nyilvános használatát betiltották, a katalán identitás bármilyen megnyilvánulását pedig szigorúan büntették. Franco idején kormányzati politika volt, hogy Katalónia minél kevésbé legyen „katalán”, ezért jelentős számban telepítettek be „spanyol ajkú” lakosságot Andalúziából.

A demokrácia visszatérése

A *Caudillo*⁵ 1975-ben bekövetkezett halála egyben a diktatúra végét és az alkotmányos monarchia visszaállítását is jelentette Spanyolországban. Katalónia is reménykedéssel fogadta a demokrácia visszatérését: az Adolfo Suárez vezette új spanyol kormány elismerte Katalónia jogát a történelmi alapokon nyugvó autonómiájához, a *Generalitat* és annak elnöke, Josep Tarradellas pedig visszatért a száműzetésből.⁶ A János Károly király által 1978 decemberében szentesített új alkotmány lefektette a jogállamiság és a demokráciák sorába visszatérő, Európa felé igyekvő Spanyolország politikai működésének alapjait.⁷ Bár a szuverenitás forrásának és az önrendelkezés alanyának az egységes spanyol nemzetet

tette meg, elismerte a nemzetiségeknek (*nacionalidades*) és régióknak az önkormányzathoz való jogát. Ennek jegyében fogadták el a Katalán autonóm közösség statútumát 1979-ben. A statútum,⁸ utalva Katalóniának a történelem folyamán élvezett önkormányzati, öngazgatási jogaira, rögzítette azokat a feladatköröket, amelyeket az autonóm közösség saját hatáskörben vagy a központi kormányzattal együtt, annak tevékenységét kiegészítve gyakorolhat. Az 1979-es statútum az újjáéledő katalán identitás fontos jogi dokumentuma, valamint a diktatúra utáni politikai rendszer alapvető meghatározója lett.

Az első demokratikus választásokat 1980-ban tartották Katalóniában. A választók a jobbközép, mérsékelt nacionalista Konvergencia és Unió (*Convergència i Unió*, CiU) pártszövetségnek, illetve az azt vezető Jordi Pujolnak adtak lehetőséget a kormányalakításra. Pujol és a CiU több mint két évtizedig, 2003-ig vezette a *Generalitatot*. Ez volt az újjáélesztett katalán politikai élet formálódásának, az új alkotmányos keretekben rejlő lehetőségeknek a katalán identitás és intézmények megerősítése érdekében történt kiaknázásának az időszaka. A katalán politika fősodra ebben az időben nem a függetlenség kérdése mentén polarizálódott; azt a lakosság elenyésző része támogatta, az 1980-as választásokon pedig „egyetlen függetlenségpárti jelöltet sem választottak” parlamenti képviselőnek.⁹ (A Katalán Republikánus Baloldal [*Esquerra Republicana de Catalunya*, ERC] is bejutott ugyan a

parlamentbe, de akkor még nem hangoztatta a függetlenségpárti követeléseit.) A kivívott autonómia az akkori viszonyok között elégséges keretnek tűnt a katalán és spanyol, valamint Spanyolország 1986-os EK-csatlakozása után a katalán és európai identitások összeegyeztetéséhez.

Katalónia Spanyolországon belüli helyének újraértelmezése a statútumnak a gyakorlatba történt átültetésével párhuzamosan került a katalán politika látóterébe. A demokratikus átmenetet és az európai integráció folyamatait kísérő gazdasági fejlődés ismételten elegendő önbizalmat és teret adott Katalóniában annak a vizsgálatára, hogy hogyan lehet biztosítani a Spanyolország keretein belüli optimális politikai és kulturális fejlődést. Ez mindenekelőtt az ún. szimmetrikus (illetve annak szánt) devolúció¹⁰ kontextusában került elő: a spanyol alkotmány ugyanis az egyes autonóm közösségek létrejöttét nem kötötte nemzetiségi, etnikai vagy történelmi feltételek – tehát bármilyen korábbi területi identitás – meglétéhez. A *café para todos*¹¹ modellje minden autonóm közösség számára egyenlő lehetőséget biztosított bizonyos kompetenciák gyakorlására. Ezzel az olyan történelminek tekinthető nemzetiségek, mint a baszkok, a galíciaiak és a katalánok nem voltak teljes mértékben elégedettek, hiszen a spanyoltól különállóan is értelmezhető nemzeti narratívájuk birtokában a nemzeti, nemzetiségi, kulturális, etnikai stb. különbözőségekre nagyobb hangsúlyt helyező, tehát nagyobb mértékben aszimmetrikus devolúciós modellt részesítettek volna előnyben.¹²

A katalán politika ilyen törekvéseit nem fogadták maradéktalan lelkesedéssel Madridban. A jobbközép Néppárt (*Partido Popular*, PP) győzelme a 2000-es választásokon nemcsak José María Aznar kormányfőségének kezdetét jelentette, de azt is, hogy „a szimpátiát és megértést, amely Katalónia nagyobb autonómia ... iránti törekvéseit övezte, egy neocentralista, konzervatív és neoliborális politikai diskurzusba ágyazott ellenségesség váltotta fel”.¹³ Az Aznar-kormánynak a további kompetenciák autonóm közösségi hatáskörbe történő deválásától való merev elzárkózása azt eredményezte, hogy a 2003-as katalán választások kampányát leginkább Katalónia Spanyolországon belüli pozíciójának az újraértelmezése uralta. A választások eredményeként az egyébként győztes CiU a demokrácia visszatérése óta először nem volt képes kormányt alakítani Katalóniában, mert a baloldali pártok – a Katalán Szocialista Párt (*Partit dels Socialistes de Catalunya*, PSC), a már említett Katalán Republikánus Baloldal (*Esquerra Republicana de Catalunya*, ERC) és a Zöld Katalóniáért Kezdeményezés (*Iniciativa per Catalunya Verds*, ICV) – koalíciós megállapodást kötöttek. A *Generalitat* új elnöke a szocialista Pasqual Maragall lett.

Maragall elkötelezte magát arra, hogy a katalán választópolgárok egyik fontos elvárásának eleget téve keresztülviszi az 1979-es statútum reformját. Annak ellenére, hogy 2004-ben a PSC-vel azonos ideológiai platformon álló Spanyol Szocialista Munkáspárt (*Partido Socialista*

Obrero Español, PSOE) és José Luis Rodríguez Zapatero átvette az ország kormányzását a Néppárttól, ez nem volt egyszerű feladat. Maragallnak meg kellett küzdenie saját pártjával, koalíciós partnereivel és más katalán politikai formációkkal is, mielőtt a katalán parlament elfogadott volna egy statútumtervezetet. A Madridba továbbított tervezeten az országos törvényhozás (*Cortes Generales*) több ponton is módosított, ám végül a kongresszus és a szenátus is áldását adta rá, és referendum útján a katalán választópolgárok is megerősítették azt. Maragallnak ez a siker a székébe került: a 2006-os előrehozott választások után, amelyek a 2003-ban látottakhoz hasonló eredményt hoztak, a szintén szocialista José Montilla vette át a *Generalitat* vezetését, fenntartva a baloldali koalíciós kormányzást.

Mindeközben a *Partido Popular*, amely az új statútumban a „[spanyol] állam végét” vizualizálta, és ezért az ellen szavazott a *Cortesben*,¹⁴ más autonóm tartományok képviselőivel, valamint az alapvető jogok biztosával (*Defensor del Pueblo*) közösen megtámadta a statútumot kihirdető törvényt a spanyol Alkotmánybíróság (*Tribunal Constitucional*) előtt. 2010. június 28-án, négy évvel (!) az új statútum elfogadása után az Alkotmánybíróság egy közel félezer oldalas ítéletben alkotmányellenesnek vagy nem alkalmazhatónak minősítette annak lényegi részeit, különösen azokat, amelyek Katalóniára mint nemzetre hivatkozva állapították meg az autonóm közösség kompetenciáit.

A hosszadalmas jogi eljárást követően megszületett, a katalán nemzeti törekvések számára lesújtó ítéletet jelentős felháborodás fogadta Katalóniában. Július 10-én, egy nappal az ítélet teljes szövegének nyilvánosságra hozatala után több mint egymillió tiltakozó vonult fel Barcelonában. A megmozdulás több száz katalán NGO szervezésében jött létre, és részt vettek benne a *Generalitat*, a CiU, a PSC, az ERC és az ICV képviselői is, nem beszélve a katalán városok polgármestereiről vagy éppen Joan Laportáról, az FC Barcelona egykori elnökéről. A demonstráción felbukkant szlogen – „*Som una nació. Nosaltres decidim.*” (Nemzet vagyunk. Mi döntünk.] – világhosszra tette, hogy a katalán nacionalizmus ellen keresztes hadjáratot hirdető PP, amely az elsődleges politikai felelősséget viseli a státútum megtorpedózásáért, legfeljebb a katalán nacionalizmus megerősödését érte el.¹⁵

Autonómiakövetelésekből szeparatizmus

Az autonómiastátútum jogi kiüresítését követő 2010-es katalán választások ismét lehetővé tették a CiU-szövetség kormányra kerülését: a 135 parlamenti mandátumból 62-nek a megszerzése, ha nem is abszolút többséget, de azért kényelmes pozíciót jelentett. Artur Mas, a *Generalitat* új elnöke a programjában összekapcsolta a gazdasági problémák kezelését a nemzeti-politikai célkitűzések sikerességével. Mas legfontosabb ígérete ebből a szempontból a katalániai

adóbevételek egy részének a központi költségvetésbe transzferálását szabályozó fiskális paktum Madriddal való újratárgyalása volt. A Spanyolországot is keményen sújtó globális pénzügyi-gazdasági válság kontextusában bő tápot kapott az az érvelés, miszerint az autonóm közösségek átlagánál jobban teljesítő katalán gazdaságot súlyosan hátráltatják a központi újraelosztó mechanizmusok, amelyek a katalán adófizetők pénzéből finanszíroznak rosszabbul teljesítő tartományokat.¹⁶ Artur Mas a választói elégedetlenségnek eme két fundamentumára, a kiüresített státútumra és a kedvezőtlennek beállított pénzügyi szabályozásra támaszkodva alkotta meg a *dret a decidir*, azaz a „döntéshez való jog” szlogenjét, amely kellően homályos volt ahhoz, hogy alkalmasint a katalán nép önrendelkezéséhez való jogára tett utalásként is lehessen értelmezni.¹⁷

Azt követően, hogy 2012 szeptemberében Mas sikertelennek nyilvánította a Spanyolország kormányfőjeként tevékenykedő, néppárti Mariano Rajoy-jal a fiskális paktum újratárgyalásáról 2011 óta folyó megbeszéléseket, ismét választásokra került sor Katalóniában. Mas ugyanis azt szerette volna, ha a választók megerősítik a Madriddal vívott harcában, éppen ezért a *dret a decidir* szellemében egy önrendelkezési referendumot ígért újraválasztása esetére. A választások eredményeként valóban hivatalban maradhatott, viszont az általa vezetett párt-szövetség parlamenti többsége csökkent, így a CiU kénytelen volt együtt kormányozni a republikánusokkal (ERC) és a

zöldekkel (ICV), noha formális koalíciós egyezmény nem volt az ideológiailag igencsak eltérő platformon álló pártok között. A kvázi koalíciós kormányzásnak ez a kényszere viszont gyorsan elvezetett oda, hogy a katalán önrendelkezés ügye, illetve az azt elősegíteni hivatott referendum váljon a legnagyobb közös osztóvá a CiU és partnerei között.

2014. november 9-én végül sor került arra, amit a CiU, az ERC és az ICV, valamint az e kérdésben hozzájuk csatlakozó, függetlenségpárti Népi Egység Listája (*Candidatura d'Unitat Popular*, CUP) Katalónia önrendelkezéséről tartott referendumként igyekezett kommunikálni. Mivel az autonóm közösségek „önrendelkezéséről” – vagy kiválásáról – nem lehet alkotmányos úton népszavazást kiírni, a kvázi referendum először a „konzultáció” (*consulta*), az Alkotmánybíróságnak ezt alkotmányellenesnek bélyegző ítélete után pedig az „állampolgári részvételi folyamat” (*procés de participació ciutadana*) elnevezést kapta. A névváltoztatás persze nem győzte meg a madridi kormányt a konzultáció jogszerűségéről. Artur Mas és szövetségesei viszont abszolút győzelemként igyekeztek beállítani az eredményeket: a szavazók mintegy 80 százaléka egy független államként létező Katalónia, további 10 százaléka pedig egy függetlenség nélküli államiság mellett tette le a voksát (akármit is jelentsen ez utóbbi).¹⁸ A győzelem apró szépséghibája – a jogi problémákon kívül – a 35 százalékos körüli becsülhető részvételi arány volt.¹⁹ Ez azonban nem állította meg a katalán politikának és

közéletnek az immáron a Spanyolországtól való függetlenség kérdése mentén történő polarizálódását.

Artur Mas legalábbis nem látott lehetőséget a visszakozásra. Az általa vezetett jobbközép kormánypártok és a republikánusok egyre inkább elkötelezték magukat a katalán függetlenség ideája mellett. Mas következetesen igyekezett azt demonstrálni, hogy az autonóm közösség elnökeként továbbra is jogkövetően jár el, így az ERC-vel és annak elnökével, Oriol Junquerasszal, valamint több szeparatista civil szervezettel együtt megalkotta a „választási népszavazás” (*elecciones plebiscitarias*) mágikus formuláját. A függetlenségi retorika és az ősi rivális ERC melletti elköteleződés nem nélkülözte a konfliktusokat: az 1980 óta minden egyes katalán választáson első erőként végző, és két alkalom kivételével kormányt is alakító CiU felbomlott: az UDC (*Unió Democràtica de Catalunya*) úgy döntött, nem kívánja Artur Mas és Oriol Junqueras politikáját támogatni.

Így tehát a katalán törvényhozásban képvisellel rendelkező pártok közül a CDC (*Convergència Democràtica de Catalunya*) és az ERC írta alá 2015. március 30-án azt a szándéknyilatkozatot, amely összefoglalta a legnagyobb függetlenségpárti csoportosulásnak a 2015-ös előrehozott választásokra vonatkozó céljait. Ezek közül kiemelkedik, hogy a választási programjukban egyértelművé kívánják tenni a függetlenség melletti elköteleződésüket, és győzelmük esetén a választásokat követő másfél éven belül létrehozni egy önálló katalán államot.

A nyilatkozathoz csatlakozott még az *Òmnium Cultural*, egy erős politikai profillal rendelkező kulturális szervezet, az *Assemblea Nacional Catalana* (ANC), egy függetlenség párti *grassroots organization* és az *Associació de Municipis per la Independència* (AMI), a függetlenségpárti katalóniai önkormányzatok tömörülése.²⁰ A katalán parlament felosztatásáról és a választások szeptember 27-ére való kiírásáról intézkedő rendeletet 2015. augusztus 3-án írta alá Artur Mas.²¹

Akkorra már az is világossá vált, hogy a CDC és az ERC a *Junts pel Sí* [Együtt az igenért] névre keresztelt közös, részben „civil” listával indul a választásokon, amelyet Raül Romeva, az ICV egykori európai parlamenti képviselője vezetett, Artur Mas és Oriol Junqueras pedig csak a negyedik és ötödik helyet foglalta el. Ezzel is demonstrálni kívánták a katalán függetlenség iránt elkötelezettek pártokon átívelő összefogását.²² A *Junts pel Sí*től függetlenül, de szintén az önálló állam mellett kampányolt a már említett *Candidatura d’Unitat Popular* (CUP), egy már szinte anarchista szélsőbaloldali párt, amely a hajdani punk és lakásfogláló mozgalmakból nőtt ki. Saját magát olyan szervezetként definiálja, amely a szegények érdekeit akarja képviselni, és „a független, szocialista, ökológiailag fenntartható, területileg kiegyensúlyozott és »történelmi« katalán tartományokért (*Països Catalans*) kíván dolgozni”.²³ Korábbi listavezetője, David Fernández i Ramos rendszeresen farmerban és pólóban jár a parlamenti ülésekre és

sajtótájékoztatókra, azt hangsúlyozandó, hogy ő a „nép gyermeke”.²⁴

Bármennyire szerette is volna, a többi politikai formáció nem tudta elérni, hogy a választási kampány ne a függetlenség kérdése mentén tematizálódjon. A PP, illetve annak katalán szervezete, a PP-C továbbra is a spanyol alkotmány tiszteletben tartásával, valamint a függetlenségi törekvések képtelenségének bizonygatásával kampányolt, a PSC pedig a föderatív jellegű alkotmányreformot próbálta előhúzni a kalapból.²⁵ Az önállóan indult UDC is hasonló javaslatot fogalmazott meg: Josep Antoni Duran i Lleida pártelnök egy Katalónia különleges státusát elismerő rendelkezésnek az alkotmányba illesztését akár (a spanyol alkotmányos szisztémában rendkívül bonyolult) alkotmányreform elkerülésével is lehetségesnek látta.²⁶

A viszonylag újoncnak számító formációk közül a *Podem* (spanyolul: *Podemos*), amely az ICV-vel és más kisebb zöld formációkkal együtt a *Catalunya – Sí que es pot* [Katalónia – Lehetséges] nevű közös listát indította a választásokon, igyekezett elkerülni a katalán függetlenség kérdésében való kategorikus állásfoglalást. Míg a párt ideológiája alapján nehéz lett volna elítélni az önrendelkezés eszméjét, úgy vélték, a 2015 decemberében esedékes országos választásokon szavazatvesztéssel járhat az önálló Katalónia melletti kiállásnak még a látszata is.²⁷

A 2005-ben civil kezdeményezésként Katalóniából indult párt, a Polgárok (katalánul: *Ciutadans*, spanyolul: *Ciudadanos*, C’s) elítélte ugyan a PP hozzáállását, de

visszautasította a függetlenségi gondolat legitimitását. Ez az álláspont a választások előtt sem tűnt olyanoknak, hogy azt kevesen vélnék támogathatónak Katalóniában: míg a 2006-os regionális választásokon hatvanezer szavazó adta le a voksát a Ciudadansra, 2012-ban már a résztvevők 7,5 százaléka, kétszázhetvenötezer katalán szavazott a pártra. A 2014-es európai parlamenti választásokon pedig már közel félmillió szavazatot kapott. A Ciudadans akkor kezdett bele országos szinten is komolyan a helyi pártszervezetei kiépítésébe. A közvélemény-kutatások szerint mára a Néppárt (PP) és a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) mögött a harmadik legjelentősebb erővé vált Spanyolországban.

A 2015-ös katalán tartományi választások értékelése²⁸

A 2015. szeptember 27-i választásoknak két nyertese és sok vesztese volt. A nyertes egyértelműen a képviselőhelyei számát szinte megháromszorozó Ciudadans lett, mely az addigi kilenc helyett huszonöt fős frakcióval került be a katalán parlamentbe. A magát szintén sikeresnek mondható másik formáció a CUP, amely háromról tízre növelte a parlamenti képviselői számát. A vesztesek között említhető a Podem, amely a katalán zöldekkel (ICV) közös listán indult, de még azok 3 évvel korábbi, önállóan elért eredményét sem tudták megismételni. A spanyol kormánypárt, a Katalóniában hagyományosan gyenge Néppárt fennállásának

egyik legrosszabb teljesítményét nyújtotta. Bár csökkent a helyi szocialistákra adott szavazatok száma, a PSC megmaradt a „harmadik” erőnek. Véleményünk szerint a választás legnagyobb vesztese – Artur Mas és Oriol Junqueras nyilatkozataival ellentétben – a régiót kormányzó CDC (a választások előtt felbomlott CiU pártszövetség nagyobbik pártja) és a vele szövetséges ERC. E pártok, várakozásaik ellenére nem érték el az abszolút többséget, és a korábbi eredményükhöz képest is rontottak: jelentősen visszaesett a képviselői helyeik száma.

Összességében kijelenthető, hogy a legutóbbi két tartományi parlamenti választáshoz (2010 és 2012) képest nem nőtt a függetlenségpártiak aránya. A katalán társadalom továbbra is nagyon megosztott a kérdésben: 40-50 százaléuk támogatja az elszakadást, ami igen nehezen nevezhető elégségesnek ahhoz, hogy az igen súlyos konfliktusokkal kikövezett útra lépjen a katalán kormányzat. Ez még akkor is igaz, ha ez az arány 2010 előtt mindössze 10-15 százalék körül mozgott csupán. Más vélemény alakulhat ki, ha Artur Mas megítélését követjük. Ő ugyanis, kiemelve a valóban rekord, 77 százalékos részvételi arányt, azt hangsúlyozta, hogy míg a függetlenségpárti erők a szavazatok 48 százalékát és összesen 72 parlamenti helyet szereztek, addig a függetlenséget kifejezetten ellenző pártok mindössze a voksok 39 százalékát és 52 mandátumot kaptak.²⁹ (Ehhez az eredményhez a Podem/ICV-lista egyértelmű állásfoglalásának a fentebb említett hiánya segítette Mas elnököt.)

A katalán parlament képviselőhelyeinek megoszlása³⁰

Párt/Választás éve	Képviselői helyek száma							
	1992	1995	1999	2003	2006	2010	2012	2015
CiU/CDC	70	60	56	46	48	62	50	
ERC	11	13	12	23	21	10	21	
<i>Junts pel Sí</i> (CDC, ERC)								62
CUP/CUP–Alt. Esq.							3	10
PSC–PSOE	40	34	52	42	37	28	20	16
IC-V/ <i>Podemos</i>	7	11	3	9	12	10	13	11
PP	7	17	12	15	14	18	19	11
<i>Ciutadans</i> (C's)					3	3	9	25

A választások másnapján a potenciális „királycsináló” CUP – hiszen tíz parlamenti képviselőjének legalább egy részére szüksége volt a CDC–ERC tandemnek az abszolút többség eléréséhez – a jövőbeli pozíciójával kapcsolatos bejelentést tett, mellyel tisztázni kívánt néhány kérdést, ugyanakkor felkavarta a politikai (nem éppen) „állóvizet”.³¹ A bejelentés főbb pontjai a következők voltak:

1. A függetlenség kikiáltására vonatkozó „népi kezdeményezés” megbukott. (Ugyanis ők és a *Junts pel Sí* is egyfajta népszavazásnak állították be a tartományi választásokat). Ez a kijelentés egyébként egy meglepően őszinte beismerés volt.
2. A győztesek (ezzel az eredménnyel) nem kaptak felhatalmazást a függetlenség egyoldalú kikiáltására.
3. A „függetlenedési folyamat” továbbviteléhez azonban megvan a többség.
4. Nem támogatnak olyan tartományi miniszterelnök-jelöltet (azaz a katalán

lán kormányzat, a *Generalitat* elnökét), aki az elmúlt években az emberek életét megkeserítő megszorításokban és korrupciós botrányokban érintett volt.

Ez utóbbi gyakorlatilag annak a bejelentése volt, hogy nem adják a szavazatukat Artur Mas újráválasztásához. A katalán parlament a megalakulását követően három körben szavazhat az elnök személyéről. Első ízben a képviselők abszolút többsége (68 szavazat) szükséges az eredményes és érvényes szavazáshoz. A második és harmadik kör végén azonban már a legtöbb szavazatot megszerző jelölt lesz az elnök.

A *Junts pel Sí* 62 képviselővel rendelkezik, a négy pártból álló, igen heterogén ellenzéknek 63, a „királycsináló” CUP-nak pedig 10 képviselője van. Matematikailag arra is lett volna esély, hogy a négypárti ellenzék közös jelöltje, egy nem függetlenségpárti politikus legyen

az új katalán elnök. Az azonban, hogy a Spanyolországot kormányzó Néppárt összefogjon a görögországi *Sziriza* testvérpártjával, a *Podemossal*, valamint a szocialistákkal és a centrista Polgárok párttal, fel sem merült.

Több hónapnyi huzavona, a CDC, ERC és CUP közötti folyamatos egyeztetések, a CUP két rendkívüli „népi gyűlése” (amely elutasította Artur Mas megválasztását), az ERC és a CUP közti megbeszélések, egy Artur Mas által adott ultimátum és végül Mas lemondása után – a katalán statútumban előírt határidő előtt néhány órával – az autonóm tartományi gyűlés Carles Puigdemont személyében megszavazta a *Generalitat* új elnökét. Puigdemont a Katalán Önkormányzatok a Függetlenségért (*Associació de Municipis per la Independència*) nevű szervezet elnöke és Girona polgármestere volt; a *Junts pel Sí* gironai listájának harmadik helyén került be a katalán parlamentbe. Artur Mashoz hasonlóan elkötelezett függetlenségpárti, az eddigi politika egyenes folytatását lehet tőle várni.³²

A függetlenség ára

Szükséges mindemellett áttekinteni azt is, hogy milyen következményei lennének a katalán függetlenség egyoldalú kikiáltásának. Az valóban egyoldalú lenne, ugyanis a mostani spanyol kormány csökönyösen ragaszkodik az elveihez, és hallani sem akar a kérdésben egy, a skót mintához hasonló, demokratikus úton kiírt és megszervezett ügödöntő

népszavazásról. Ez a tény önmagában is megérne egy teljes elemzést. Itt és most elégedjünk meg annyival, hogy egyértelműen úgy tűnik, a politikai kultúra ebből a szempontból Nagy-Britanniában jóval fejlettebb, mint Spanyolországban.

Próbáljuk meg tehát számba venni a függetlenség egyoldalú kikiáltásának a jogi és gazdasági következményeit!

A katalán kormány „házi szakértői” sokszor a valóságot figyelmen kívül hagyva, elefántcsonttoronyból vizsgálják a függetlenedés lehetséges következményeit, és rendszeresen túlonúl optimista forgatókönyveket vázolnak fel.³³ Véleményünk szerint egy hipotetikus függetlené válás utáni időszakra rövid (maximum 1 év), közép- (1–3 év) és hosszú távú (3–10 év) hatásokat kellene megkülönböztetnünk.

A rövid távú hatások (még ha nem is számolunk a spanyol erőszakszervezet bevetésével) igen kellemetlenek lehetnek. Az európai uniós jog ugyanis nem ismeri az „államutódlás” lehetőségét tagállamok szétválása esetén,³⁴ ezért valamilyen különmegállapodás és az EU-s szerződéseknek az – igen valószínűtlen – egyhangú módosítása nélkül Katalónia csakis új államként kezdheti meg az életét, a nemzetközi jog iránymutatásai alapján. Vagyis „új” államként a felvételét kell kérnie az ENSZ-be és más nemzetközi szervezetekbe, így az EU-ba is. Ez azt jelenti, hogy mindaddig, amíg felvételt nem nyer, az ország „harmadik államnak” fog minősülni, vagyis:

1. Nem lesz tagja a schengeni övezetnek, azaz a francia–katalán és a spanyol–katalán határon be kell vezetni a határellenőrzést.
2. Nem lesz az egységes belső piac része, vagyis vámellenőrzést kell alkalmazni, és vámot kell kiróni minden egyes termékre.
3. Saját fizetőeszközt kellene bevezetnie és központi bankot felállítania, de erre, lássuk be, nem sok az esélye. Ezért átmenetileg bizonyára továbbra is az eurót fogják használni (mint Koszovó vagy Bosznia), és idővel talán szerződéses megállapodásban is tudják rögzíteni ennek feltételeit (mint Andorra, a Vatikán, Monaco vagy San Marino).
4. Kérdéses a spanyol állampolgárság megtartása is. Az alkotmány ugyan tartalmaz a spanyolok kettős állampolgárságára vonatkozó kitételet, az azonban csak azt mondja ki, hogy nem kell lemondaniuk a spanyol állampolgárságról azoknak, akik másik állampolgárságot is szereznek egy latin-amerikai államban.³⁵
5. A katalán (jelenleg tartományi) államadósság finanszírozása megnehezül.³⁶ Ma is csak a spanyol állampárhozamok feletti (2 százalék körüli) kockázati felárral tudják finanszírozni a katalán GDP 32 százalékát meghaladó adósságállományt.³⁷
6. Az eddig folyósított európai uniós mezőgazdasági és kohéziós támogatásoktól, valamint a Horizon 2020 jelentette kutatás-fejlesztési és az Erasmus-program támogatásaként járó oktatási pénzeztől is azonnal el-esik Katalónia.
7. Kérdéses a Madridban bejegyzett cégek katalóniai leányvállalatai adózásának a mikéntje.
8. Problémát jelent a Katalóniában maradó spanyol pénztárakba már befizetett társadalombiztosítási járulékanak vagy éppen a fizetendő nyugdíjaknak a kérdése.
9. Az egyetlen azonnali pozitív gazdasági hatás az lenne, hogy a katalánoknak nem kellene több adót fizetniük a spanyol költségvetésbe. (A katalánoknak a spanyol költségvetésbe történő nettó éves befizetése a katalán GDP 7 százaléka körül mozog, ami 14 milliárd eurót jelent.) Azonban e megtakarítás mellett számolniuk kell pluszkiadásokkal is, ami egy új állami szerkezetének a kialakításakor elengedhetetlen és igen jelentős.

A felsorolt várható események következtében a Katalóniában működő spanyol és multinacionális cégek sürgősen máshova teszik át a székhelyüket, mivel mind a forráshoz jutás (az Európai Központi Bank csak európai uniós bankoknak ad hitelt, stb.), mind az egységes belső piacon való megmaradás (vám- és adminisztrációmentes kereskedelem, stb.) fontos tényező marad számukra. Ezzel kapcsolatban már hangzottak el konkrét bejelentések, és kevésbé konkrét „hírek” is napvilágot láttak arról, hogy egyes cégek vagy cégcsoportok a függetlenség egyoldalú kikiáltásakor máshová fognak települni. Továbbá biztosra vehető, hogy

a katalán cégek részvényeinek az ára csökkenni fog a tőzsdéken, sőt esetleg átmeneti tőzsdei pánik is kialakulhat.

Mindazonáltal természetesen nem lehet kizárni, hogy a hosszú távú gazdasági hatások 10-20 év alatt ellentételezik a rövid és középtávon elszenvedett veszteségeket, azonban ennek megítéléséhez még egy kristálygömb is kevés lenne. A közép- és hosszú távú negatív hatások minimalizálásának a feltétele a Spanyolországgal és az EU összes tagállamával való rendezett viszony. A Koszovó kapcsán Ciprus, Görögország, Románia és Szlovákia által képviselt álláspont ismeretében egyértelműen kijelenthető, hogy az már önmagában komoly kihívás lesz. A legsürgetőbb feladatok ezen a területen az esetleges kiválás esetén:

1. Spanyolországnak és a független Katalóniának meg kell állapodnia a pontos tengeri és szárazföldi határokról.
2. Megállapodásra kell jutniuk az „aktívák és passzívák” felosztásában is. Ebbe a kérdéskörbe tartozik például a valutatartalék, a spanyol állami (és királyi) ingatlanvagyon és a spanyol központi államadósság. Amennyiben Katalónia lakosságárányosan „részesülne” a spanyol államadósságból, úgy a (katalán GDP arányában) 32 százalékos adóssághoz még közel 85-90 százalékos körüli adódna (a 2015. szeptemberi adatok alapján).
3. Katalóniának tárgyalást kell kezdenie az EU-val egy, a kereskedelem megkönnyítését célzó szerződésről (tulajdonképpen a korábbi helyzet

visszaállításáról, az egységes piacba történő „visszalépésről”). Ez jelenthet társulási megállapodást, esetleg – Norvégiához, Liechtensteinhez és Izlandhoz hasonlóan – az Európai Gazdasági Térségben való tagságot, azonban mind a két lehetőség *valamennyi uniós tagállam egyhangú jóváhagyását igényli.*

Ahhoz, hogy a helyzet valóban rendeződjön, nemcsak a spanyol kormány által képviselt álláspont gyökeres megváltozására lenne szükség, de a Madrid által előszeretettel hivatkozott jogi környezet lényeges módosítására is, mindenekelőtt a spanyol belső jog tekintetében. Jelenleg ugyanis a spanyol alkotmány értelmében bármiféle függetlenségi referendum, illetve folyamat illegális; ennek megváltozása – elméleti síkon – kizárólag egy komplikált, a gyakorlatban csak a feltételek egészen kivételes összejárásása esetén megvalósítható alkotmányreform keretében lenne elképzelhető. Az autonóm közösségeket a kiválás jogával felruházó vagy Spanyolországot föderatív alapon újrarendező, tehát a spanyol alaptörvényt alapvetően átformáló alkotmánymódosítások keresztülviteléhez ugyanis szükség van mind a kongresszus, mind a szenátus kétharmadának a hozzájárulására, utána a *Cortes* felosztatására, az azt követően tartandó választások után összeülő új *Cortes* mindkét házának az ismételt kétharmados megerősítésére, és végül, de egyáltalán nem utolsósorban, az egész országban tartandó népszavazás jóváhagyó eredményére.³⁸ A jelenlegi politikai

konstellációban ennek a folyamatnak egyetlen eleme sem képzelhető el a gyakorlatban, nemhogy a teljes procedúra sikeres lebonyolítása.

Amire jóval nagyobb esély mutatkozik a Néppárt és Mariano Rajoy hozzáállása, illetve a spanyol kormánynak a közelmúltban tett nyilatkozatai ismeretében, az Katalónia autonómiájának a hatalmi szóval történő felfüggesztése.³⁹ Erre az alkotmány elvileg lehetőséget biztosít, „amennyiben egy autonóm közösség nem tartja be azokat a kötelezettségeit, amelyeket az alkotmány vagy más törvények a számára megállapítanak, vagy Spanyolország érdekeit súlyosan sértő módon jár el”.⁴⁰ Ilyen esetben a szenátus abszolút többsége felhatalmazhatja a kormányt olyan intézkedések megtételére, amelyek kiküszöbölik a jogellenes magatartást, illetve helyreállítják az alkotmányos rendet. Ez a gyakorlatban a Katalónia részére biztosított autonómia egyes elemeinek felfüggesztését jelentheti. Az pedig nehezen elképzelhető, hogy a Rajoy-kormány egy egyoldalú függetlenségi nyilatkozatot ne tartson Spanyolország érdekeire különösen is károsnak. Akkor pedig az autonómia felfüggesztése még a kevésbé drámai forgatókönyvet is jelentheti, hiszen az alkotmány az ország területi integritásának a megvédését a fegyveres erők, azaz a spanyol hadsereg feladataként említi.⁴¹ Szerencsére Katalónia katonai megszállásának a tervével egyelőre semmilyen felelős tisztviselő nem hozakodott elő.

Konklúzió

A „katalánkérdés” nem új keletű jelenség, és a megoldását se a 2015. szeptemberi autonóm tartományi, se a 2015. decemberi spanyol nemzetgyűlési választások nem hozták közelebb. Ha a Spanyolországtól független katalán állam ötlete nem is bírja a katalánok szignifikáns többségének a támogatását, a lakosságnak a kérdésben megmutatózó, nagyjából fele-fele arányú megosztottsága komoly feszültségekhez is vezethet a jövőben. Katalónia egy európai mértékkel mérve is fejlett gazdasági, politikai és jogi struktúrákkal rendelkező terület – nagy kár lenne, ha az utóbbi évek Madrid és Barcelona közötti, vég nélküli „süketek párbeszéde” ezt veszélybe sodorná. Ennek elkerülése érdekében mindkét féltől elvárható volna a nagyobb rugalmasság. A *Partido Popular* immár évtizedek óta változatlan stratégiája – az 1978-as alkotmányra való mutogatás – láthatóan zsákutca: azok a katalánok, akik nem vagy csak kisebb részben érzik magukat spanyolnak, nem fogják felülírni az identitásuknak ezt a központi elemét csak azért, mert az alkotmány szerint nincs olyan, hogy katalán nemzet. Ugyanakkor egy egyoldalú, konfliktusok árán és Madrid ellenében keresztülvitt kiválás attól még káros lesz Katalónia gazdaságára, hogy a *Generalitat* szakértői konzekvensen a legoptimistább elemzéseket készítik vele kapcsolatban.⁴² Bár ez az érv a meggyőződéses függetlenségpártiak többségét nem győzi meg, mivel nekik még „így is megéri”.

Normatív értelemben nem lehet megítélni egy terület függetlenedésének a helyességét vagy helytelenségét. A végső soron államokra épülő nemzetközi rendszer természetéből fakadóan alapvetően a kiszámíthatóságot, a határok változatlanságát tekinti kívánatosnak; a nemzetközi jog – az elmúlt évtizedekben végbement demokratikus fejlődés és a népek önrendelkezési jogának, a kisebbségek védelmének egyre jelentékenyebb képviselése mellett is – jobbra hallgat arról, mikor tekinthető jogszerűnek egy terület kiválása egy már létező államból, különösen ha ez utóbbi nem föderatív szerkezetű, mint ahogy Spanyolország sem az. Az elmúlt évek katalán politikai fejleményei, és azok egyik legutóbbi elemeként a 2015. szeptemberi választások azonban világossá tették, hogy a katalán önrendelkezés problémaköre az eddiginél jóval konstruktívabb megközelítést igényel. Az, hogy sikerül-e elindulni ennek a konstruktivitásnak és a felek közötti értelmes, belátó párbeszédnek az irányába, még a 2015. december 20-án megtartott spanyolországi választások után sem derült ki. Ennek oka, hogy a voksoláson kialakult patthelyzet következtében jobb esetben megismételt tavaszi választások lesznek, rosszabb esetben egy instabil „kisebbségi” kormány működése várható.

Jegyzetek

- 1 „La Diputació del General (segles XIV-XVII)”. *Generalitat de Catalunya*, http://web.gencat.cat/ca/generalitat/historia/historia_1/#blocl. Letöltés ideje: 2015. október 17.
- 2 Aragónia uralkodójaként I. Károly király.
- 3 Montserrat Guibernau: „Prospects for an Independent Catalonia”. *International Journal of Politics, Culture & Society*, Vol. 27. No. 1 (2014). 6. o.
- 4 Victor Ferreres Comella: *The Constitution of Spain: a Contextual Analysis*. Oxford – Portland, OR: Hart, 2013. 3–5. o.
- 5 A *caudillo* szó jelentése vezér, hadúr. Francisco Franco tábornok Spanyolország diktátorként, illetve az uralkodó „helyetteseként” a *Caudillo de España* címet viselte.
- 6 Felipe Vasconcelos Romão: „A transformação dos mecanismos de materialização política das identidades nacionais: o Estado autonómico espanhol e a emergência das autonomias basca e catalã”. *Revista Brasileira de Política Internacional*, Vol. 56. No. 2. (2013). 72. o.
- 7 Az 1978. december 27-én született spanyol alkotmány: „Constitución Española”. *Agencia Estatal Boletín Oficial de Estado*, <http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>. Letöltés ideje: 2015. október 20.
- 8 Katalónia autonómiastatútuma: „Estatut d'autonomia”. *Generalitat de Catalunya*, <http://web.gencat.cat/ca/generalitat/estatut/index.html>. Letöltés ideje: 2015. október 20.
- 9 Andrew Dowling: „Accounting for the Turn Towards Secession in Catalonia”. *International Journal of Iberian Studies*, Vol. 2. No. 2–3. (2014). 220. o.
- 10 A devolúció a közigazgatási decentralizációnak az a formája, amikor a központi kormány, különböző jogalkotási folyamatokon keresztül, bizonyos hatásköröket az országos szint alatti közigazgatási egységeknek (tartományoknak, régióknak stb.) ad át.

- 11 Szó szerint: „kávét mindenkinek”. Ez az elv nem tesz különbséget az egyes autonóm tartományok történelmi hagyományai és igényei között. Vagyis Katalónia és Baszkföld ugyanolyan jogokat kapott, mint a frissen (és mesterségesen) létrehozott Extremadura.
- 12 Montserrat Guibernau: „National Identity, Devolution and Secession in Canada, Britain and Spain”. *Nations & Nationalism*, Vol. 12. No. 1 (2006). 62. o.
- 13 Guibernau: „Prospects for an Independent Catalonia”. 15. o.
- 14 „El Gobierno afirma que ajustará el Estatuto »al interés general y a la Constitución«”. *El País*, http://elpais.com/diario/2005/10/01/espana/1128117602_850215.html. Letöltés ideje: 2015. október 3.
- 15 „Un millón de personas inundan Barcelona en una histórica manifestación de rechazo a la sentencia contra el Estatut”. *La Vanguardia*, <http://www.lavanguardia.com/politica/noticias/20100710/53961206706/un-millon-de-personas-inundan-barcelona-en-una-historica-manifestacion-de-rechazo-a-la-sentencia-co.html>. Letöltés ideje: 2015. szeptember 15.
- 16 Ivan Serrano: „Just a Matter of Identity? Support for Independence in Catalonia”. *Regional & Federal Studies*, Vol. 23. No. 5. (2013). 524. o.
- 17 David Martí: „The 2012 Catalan Election: The First Step Towards Independence?”. *Regional & Federal Studies*, Vol. 23. No. 4. (2013). 508. o.
- 18 A 2014. november 9-i „konzultáció” részletes eredményeihez lásd „Participació i resultats del 9N”. *Generalitat de Catalunya*, http://web.gencat.cat/ca/actualitat/detall/20141110_participacio-resultats. Letöltés ideje: 2015. október 10.
- 19 „Voting in Their Hearts”. *The Economist*, <http://www.economist.com/news/europe/21632479-catalan-vote-november-9th-will-do-little-resolve-future-either-region-or>. Letöltés ideje: 2014. október 1.; „Let Them Vote”. *The Economist*, <http://www.economist.com/news/leaders/21632478-madrid-government-should-let-catalans-have-voteand-then-defeat-separatists>. Letöltés ideje: 2015. október 1.
- 20 „Full de ruta unitari del procés sobiranista català”. *Ara.cat*, http://www.ara.cat/politica/FULL-RUTA-UNITARI-PREACORD-1_ARAFIL20150330_0001.pdf. Letöltés ideje: 2015. szeptember 16.
- 21 „Decret 174/2015, de 3 d’agost, de convocatòria d’eleccions al Parlament de Catalunya i de la seva dissolució”. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, http://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?action=fitxa&mode=single&documentId=699914&language=ca_ES. Letöltés ideje: 2015. szeptember 16.
- 22 „Un independent encapçalarà la llista de CDC i ERC el 27-S, amb Mas i Junqueras als llocs quatre i cinc”. 324, <http://www.ccma.cat/324/les-entitats-sobiranistes-accepten-el-preacord-de-cdc-i-erc-per-a-la-llista-unitaria-per-al-27-s/noticia/2675501/>. Letöltés ideje: 2015. szeptember 16.
- 23 A CUP értékrendjének rövid összefoglalásához lásd „Qui som”. *Candidatura d’Unitat Popular*, <http://cup.cat/qui-som>. Letöltés ideje: 2015. október 8.
- 24 Nagy Sándor Gyula: „A katalán választások eredménye és a függetlenség ára”. *KKI-elemzések*, No. 37. (2015). http://kki.gov.hu/download/6/c0/21000/37_KKI-elemzes_ESP_katalan_NSGy_20150929.pdf, 2015. szeptember 30. 3. o.
- 25 Anabel Diez: „Sánchez: »Tan malo es no mover una coma como liquidar la Constitución«”. *El País*, http://politica.elpais.com/politica/2015/07/08/actualidad/1436350562_370300.html, 2015. július 8.
- 26 „Duran defensa una disposició específica per a Catalunya en lloc d’una reforma constitucional”. *Ara.cat*, http://www.ara.cat/eleccions27s/UNIO-JOSEP_ANTI_DURAN_I_LLEIDA-MADRID-REFORMA-CONSTITUCIONAL-CATALUNYA-ELECCIONS-27-S_0_1414658700.html. Letöltés ideje: 2015. október 1.
- 27 Kate Shea Baird: „Podemos: a Cat among the Pigeons in Catalonia”. *OpenDemocracy*,

- <https://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/kate-shea-baird/podemos-cat-among-pigeons-in-catalonia>. Letöltés ideje: 2014. október 1.
- 28 A 2015-ös tartományi választás ismertetésekor a szerzők felhasználták a Külügyi és Külgazdasági Intézetnél korábban megjelent anyagot. Lásd: Nagy: i. m.
- 29 Artur Mas: „Catalonia Is an Opportunity, Not a Problem”. *Politico*, <http://www.politico.eu/article/catalonia-is-an-opportunity-not-a-problem/>. Letöltés ideje: 2015. október 10.
- 30 Forrás: „La participació ne les eleccions al Parlament és del 77,45% al final de la jornada”. *Govern.cat*, http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/govern/grans-reptes/transicio-nacional/288053/participacio-eleccions-parlament-77-45-final-jornada.html?mode=static. Letöltés ideje: 2015. október 10.
- 31 „El plan de Mas y Junqueras topa con la CUP”. *La Vanguardia*, <http://www.lavanguardia.com/politica/elecciones-catalanas/20150929/54437728234/elecciones-catalanas-mas-junqueras-cup.html>. Letöltés ideje: 2015. október 1.
- 32 „Puigdemont se muestra leal a Artur Mas en su despedida como alcalde de Girona”. *La Vanguardia*, <http://www.lavanguardia.com/politica/20160111/301327474859/carles-puigdemont-leal-artur-mas.html>. Letöltés ideje: 2016. január 11.
- 33 Vö. Núria Bosch – Marta Espasa: „Viabilitat de Catalunya com a Estat. Anàlisi de la Hisenda Pública”. *Els informes de la CatDem*, No. 5. (2012). http://www.catdem.org/cat/downloads2/5.-005_informe_bosch_ca.pdf. Letöltés ideje: 2015. október 1.; Xavier Cuadras i Morató: „Algunes reflexions sobre la independència de Catalunya i l’Economia dels Catalans”. *Els informes de la CatDem*, No. 11. (2012). http://www.catdem.org/cat/downloads2/11.-011_informe_cuadras_ca.pdf. Letöltés ideje: 2015. október 15.; „The Fiscal and Financial Viability of an Independent Catalonia”. *Generalitat de Catalunya*, http://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/consells_assessors/catn/informes_publicats/inf_18_angles.pdf. Letöltés ideje: 2015. október 1.
- 34 A szerződésekben történő államutódlást az 1978-as bécsi egyezmény kísérelte meg szabályozni (kiválás esetén is). Ennek az egyezmények azonban Spanyolország nem részese, ezenkívül a részes államok alacsony száma (jelenleg 22) miatt a végül 1996-ban hatályba lépett egyezmény szokásjogi státusa is erősen megkérdőjelezhető. Az Európai Unió joga expliciten nem rendelkezik arról, mi történik a szerződések területi hatályával egy tagállam egy részének kiválása esetén, és releváns precedenseknek is szűkben van (vö. Algéria függetlenedése Franciaországtól 1958-ban). Ugyanakkor érdemes megfigyelni, hogy az Unió alkotmányos struktúrája államok közötti szerződésekben alapszik; azokat az a Spanyolország írta alá, amelynek nemzetközi jogalanyiságát nem befolyásolná Katalónia esetleges kiválása (hiszen Spanyolország nem bomlana fel, illetve szűnne meg). Így tehát az államutódlás kérdése lényegében fel sem vetődne az Európai Unió alapszerződesei tekintetében. Hozzá kell tenni azt is, hogy ezzel szemben az uniós jog egyik alapelve a tagállamok területi integritásának a védelme (l. EUSz 4. cikk, 2. bek.), illetve hogy egy új állam belépéséhez minden tagállam egyetértése szükséges. Az is előfordulhat, hogy egy ezzel kapcsolatos konkrét jogvitában az Európai Unió Bírósága mondja ki a végső szót.
- 35 Spanyol alkotmány, 11. cikk, 3. bekezdés. A spanyol Igazságügyi Minisztérium honlapján megtalálható részletes rendelkezések ezt a kört bővíti Fülöp-szigeteki, andorrai, portugál vagy egyenlítői guineai kettős állampolgárság engedélyezésével. „Tener la doble nacionalidad”. *Gobierno de España. Ministerio de Justicia*, <http://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/areas-tematicas/nacionalidad/nacionalidad/tener-doble-nacionalidad>. Letöltés ideje: 2015. november 16.
- 36 Ángel Ubide: „A Balanced View of the Economics of Independence in Catalonia”. *RealTime Economic Issues Watch*, <http://>

blogs.pii.com/realtime/?p=5154. Letöltés ideje: 2015. október 1.

- 37 „Deuda Pública de Cataluña”. *Expansión/Datosmacro.com*, <http://www.datosmacro.com/deuda/espana-comunidades-autonomas/cataluna>. Letöltés ideje: 2015. október 1.
- 38 Spanyol alkotmány, 168. cikk.
- 39 „Soraya Sáenz de Santamaría no cierra la puerta a aplicar el artículo 155 en Cataluña”.

La Voz de Galicia, <http://www.lavozdegalicia.es/noticia/espana/2015/10/16/soraya-saenz-santamaria-cierra-puerta-aplicar-articulo-155-cataluna/00031444998861605441915.htm>. Letöltés ideje: 2015. október 17.

- 40 Spanyol alkotmány, 155. cikk.
- 41 Spanyol alkotmány, 8. cikk, 1. bekezdés.
- 42 Lásd: a 29. számú jegyzet.